

**ARMOEDE IS OOK
LOKAAL
DE LOKALE
ARMOEDEBAROMETER
LEUVEN**

DECENNIUMDOELEN
Geef armoede geen kans

EEN DECENNIUM ARMOEDIG BELEID

Waarom een lokale armoedebaarometer?

Gemeenten en steden krijgen een steeds belangrijkere rol in de strijd tegen armoede. Zij staan immers, samen met het middenveld en verschillende welzijnsactoren, vooraan in het lokale veld. Daar vinden ze onder hun bewoners gezinnen die leven in of nabij armoede en gezinnen die nood hebben aan versterking, hulp of begeleiding. Zij staan ook vooraan om geconfronteerd te worden met nieuwe noden, doelgroepen en sociale risico's.

Het OCMW-decreet en het decreet lokaal sociaal beleid plaatsen bijgevolg de gemeente, het OCMW of binnenkort de sociale dienst van de gemeente, centraal in een netwerk van organisaties die één voor één vertrekken van de uitbouw van de rechten van de mens.

De decentralisering van het welzijns- en meer bepaald het armoedebestrijdingsbeleid gebeurt binnen een brede beweging waarbij lokale besturen meer verantwoordelijkheden krijgen. Ook op andere beleidsdomeinen worden gemeenten geconfronteerd met nieuwe opdrachten. In vergelijking met Nederland of het Verenigd Koninkrijk gaat dit in België nog niet zo ver. In die en andere landen zijn lokale besturen dé organisator van het sociaal beleid. Dit gaat vaak gepaard met een besparingsoperatie voor de hogere overheden, met alle gevolge van dien voor het lokaal sociaal beleid. De Vlaamse decentralisering verloopt –voorlopig?— anders.

Meer bevoegdheden veronderstelt ook meer beleid. De uitdaging voor de Vlaamse gemeenten en steden is dan ook het uittekenen van een armoedebestrijdingsbeleid.

Eén zijde van die uitdaging is dat gemeenten heel wat moeten ondergaan waar ze zelf geen vat op hebben. Want het zijn niet zij die verantwoordelijk zijn voor complexe situaties die veelal het resultaat zijn van mondiale ontwikkelingen, zoals de toenemende globalisering, de economische crisis en de toenemende migratie- en vluchtelingenstromen. De lokale overheden zijn ook niet verantwoordelijk voor het Vlaamse of federale beleid rond bijvoorbeeld minima, werkloosheidsuitkeringen, de kostprijs van energie en water, het woonbeleid, ... Maar ze dragen er wél de gevolgen van.

De andere zijde van de uitdaging is dat gemeenten wél een beleid kunnen voeren: een sociaal woonbeleid, toegankelijke scholen, voldoende kinderopvang, een inclusief leefloonbeleid, een outreachende werking, een sociaal energiebeleid, samenwerking met armoedeorganisaties, middenveld en welzijnsactoren, ... Kortom, gemeenten kunnen een breed armoedebestrijdingsbeleid ontwikkelen, uitbouwen en financieren.

Meer bevoegdheden veronderstellen ook meer middelen. Deze komen van Vlaanderen en de federale overheid, maar komen ook van de eigen belastingen. Een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid houdt dan ook een inkomsten- en uitgavenbeleid in dat kiest voor armoedebestrijding en meer welzijn.

Een lokale armoedebaarometer helpt gemeenten bij het maken van die keuzes.

Een lokale armoedebaarometer

De Armoedebaarometer van Decenniumdoelen vormt de basis van de lokale armoedebaarometer. Deze lokale armoedebaarometer bevat eveneens lokale decenniumdoelen: elke gemeente helpt mee de armoede in Vlaanderen of België te halveren op 10 jaar tijd.

De lokale armoedebaarometer omvat drie decenniumdoelen: de halvering van de kinderarmoede; de halvering van de werkloosheid en het bereiken van het sociaal objectief m.b.t. sociale woningen. Deze drie decenniumdoelen worden verder uitgewerkt met andere grafieken. Hiermee kan elke gemeente een daadkrachtig armoedebestrijdingsbeleid uitwerken.

We vergelijken enkel binnen de gemeente. Vergelijking tussen gemeenten is immers moeilijk. Gemeenten verschillen net teveel van elkaar, zelfs binnen de 15 clusters van de Belfius-indeling. Hoe kan je Aalst met bijvoorbeeld Turnhout vergelijken? Beiden zitten in dezelfde cluster, maar beide steden verschillen hemelsbreed van elkaar. De vraag is dus, wat is de meerwaarde van de vergelijking? Zeker omdat gemeenten heel wat moeten ondergaan. Bovendien spelen de lokale omstandigheden soms een grote rol: sommige gemeenten hebben omwille van hun woonpatrimonium (19^e -eeuwse arbeidersbuurten) een goedkoper huurbestand en hierdoor meer lagere inkomensgroepen.

Gemeenten zijn binnen bepaalde grenzen zelf verantwoordelijk voor een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid. De lokale armoedebaarometer helpt gemeenten, armoedeorganisaties en middenveld om die verantwoordelijkheid te duiden en te sturen. De lokale armoedebaarometer is een actie-instrument waarmee het politieke debat over een eigen armoedebestrijdingsbeleid kan gevoerd worden.

In tegenstelling tot de Armoedebaarometer is de lokale armoedebaarometer niet allesomvattend. Er ontbreken namelijk heel wat gegevens over de lokale gezondheid, de geletterdheid, de participatie van mensen die leven in of nabij armoede, ... Dit gebrek is een pleidooi voor een nog gedetailleerdere gegevensverzameling. Als gemeenten meer bevoegdheden krijgen, dan moeten ze ook hun beleid kunnen monitoren. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen lokale, Vlaamse en federale overheden.

Decenniumdoelen

Jos Geysels

Voorzitter Decenniumdoelen

Michel Debruyne

Coördinator Decenniumdoelen

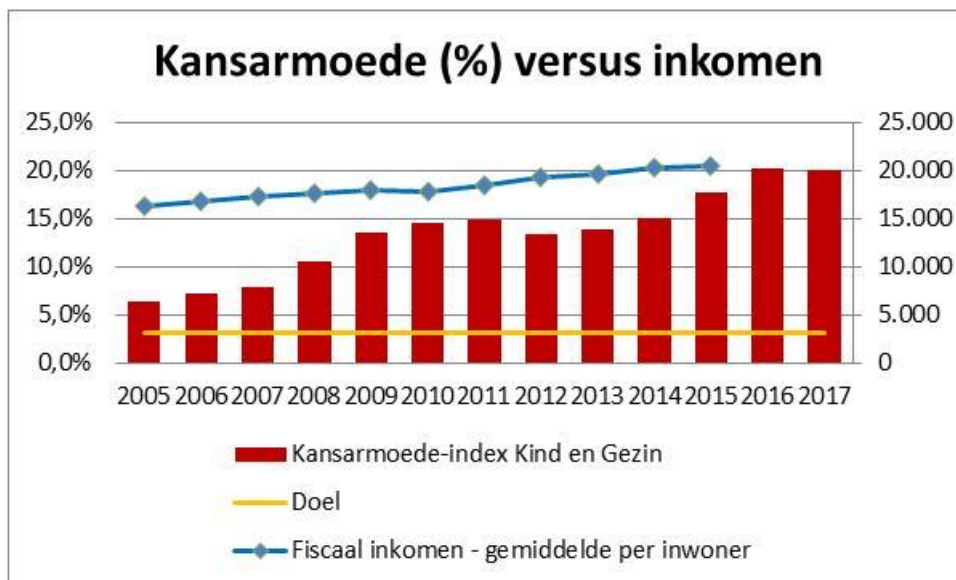
Decenniumdoelen is een samenwerking tussen Netwerk tegen Armoede, Welzijnszorg, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, SAM, ABVV, ACV, ACLVB, Christelijke Mutualiteiten, Socialistische Mutualiteiten, UitdeMarge, Minderhedenforum, Beweging.net en wordt ondersteund door CERA

De lokale armoedebarmometer van Leuven

1. Armoede versus inkomen

De belangrijkste indicator om de lokale armoede te meten is de kansarmoede-index van Kind en Gezin. De Europese armoede-indicatoren die Vlaanderen en België gebruiken zijn niet te vertalen naar het lokale niveau. De Kind en Gezin-indicator vertelt ons enkel over de armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Deze indicator vertelt dus niet over armoede bij gezinnen met oudere kinderen of gepensioneerde gezinnen. We moeten deze indicator met andere combineren.

Toch is deze Kind en Gezin-indicator zeer belangrijk. Deze indicator geeft ons een inzicht in hoe armoede de komende jaren zal evolueren: een stijgende of dalende evolutie vertelt ons iets over de dalende of groeiende armoede. Helaas is wie als kind armoede kent, vaak gedoemd om later ook armoede te kennen.

Het armoede-decenniumdoel voor Leuven ligt op 3,2%; dit is een halvering van de Kind en Gezin-armoede in 2005. De Kind en Gezin-indicator voor Leuven toont sinds 2005 een stijgende trend tot 2017 richting 20%. Vanaf 2005 is er 14 procentpunt bijgekomen!

De Kind en Gezin-indicator meet de armoede onder gezinnen met pasgeboren kinderen en heel jonge gezinnen. De indicator vlakt de armoede af door telkens het gemiddelde van drie jaar te nemen. Zo worden grote incidentele wijzigingen opgevangen.

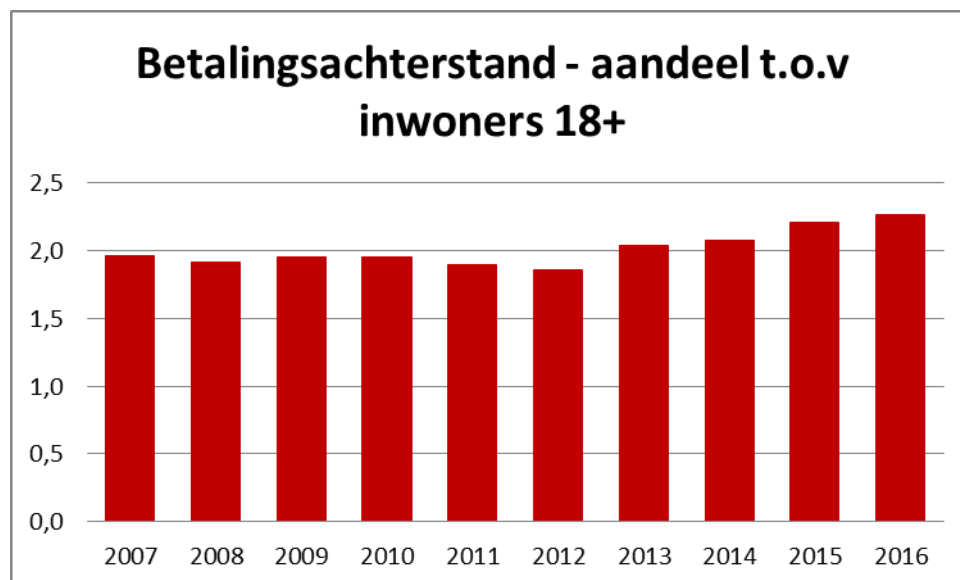
De laatste twee jaar stabiliseert de trend rond de 20%, nog 17 procentpunt verwijderd van het decenniumdoel.

De Kind en Gezin-indicator biedt een blik op de toekomst van de armoede in Leuven (en Vlaanderen). Meer en meer kinderen worden geboren in armoede. Dit bepaalt meer dan andere zaken hun leven. Binnen 15 jaar zijn de jongeren geboren tussen 2011 en 2015 ongeveer 18 jaar en hebben ze weinig kans om nog uit de armoede te geraken.

We vergelijken de Kind en Gezin-indicator met de evolutie van het fiscaal inkomen van de Leuvense bevolking. De fiscale ontvangsten stijgen van 16.000 euro in 2005 tot 20.400 in 2015. In vergelijking met andere vergelijkbare steden, is dit hoog.

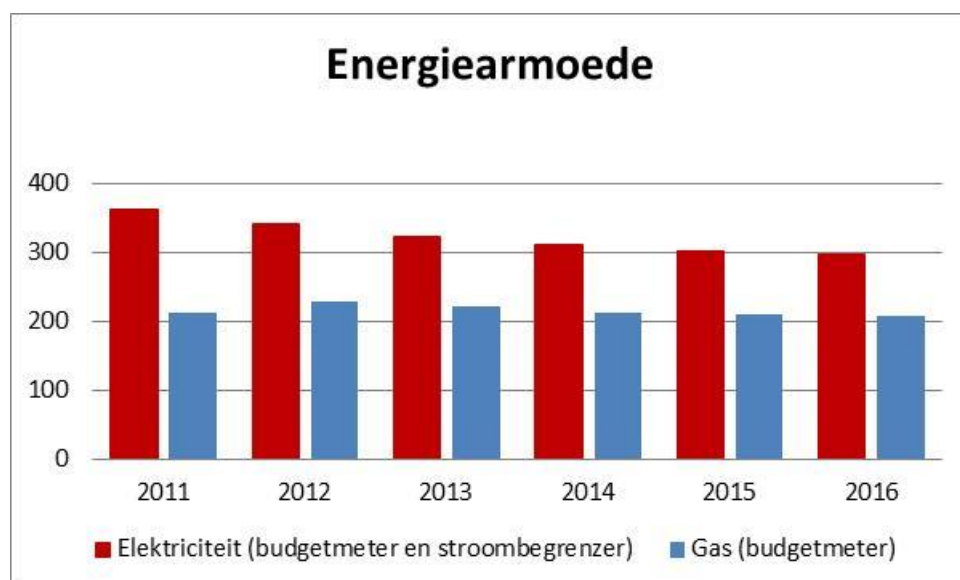
De hoge kinderarmoede vraagt extra middelen. Leuven heeft voldoende eigen inkomsten om een antwoord te formuleren.

De Kind en Gezin-indicator biedt één beeld van armoede in de gemeente Leuven. Een andere indicator is de betalingsachterstand. Deze indicator geeft ons een beeld van de omvang van de armoede of het armoederisico in Leuven.

We hebben enkel gegevens vanaf 2007 tot 2016. De grafiek toont tot 2012 een lichte daling om vervolgens terug te stijgen tot 2,3%. De betalingsachterstand volgt min of meer de trend van de kinderarmoede.

De betalingsachterstand schommelt licht rond de 2%. Het stabiele niveau van betalingsachterstand en de lichte stijging van de laatste jaren baren zorgen: het betekent dat een constante groep gezinnen het jaarlijks moeilijk hebben om hun facturen te kunnen betalen. In Leuven gaat het over een 1850 personen.

We zien een andere evolutie als we kijken naar energiearmoede. De volgende grafiek geeft de evolutie weer van zowel de gas- als de elektriciteitsarmoede. Het aantal actieve budgetmeters voor elektriciteit met stroombegrenzer daalt licht van iets meer dan 360 naar 297 in 2016. Een stabiele trend zien we daarentegen bij het aantal actieve budgetmeters voor gas: van 213 naar 207 in 2016.

De grafiek van energiearmoede toont een mogelijk beeld van hoe de stad Leuven armoede aanpakt. De werking van de Lokale Adviescommissie is hier bepalend. De LAC moet immers voorkomen dat gezinnen afgesloten worden van elektriciteit, gas of water of zoekt naar een oplossing voor heraansluiting. Momenteel werken de LAC's in Vlaanderen op zeer uiteenlopende manieren: OCMW's geven een eigen invulling aan de LAC-werking, afhankelijk van hun beleidskeuzes, hun visie op hulpverlening, het aantal personeelsleden ...

Het beeld van de energiearmoede is dubbel: daling bij elektriciteit en stabiel bij gas. Het Leuvense energiearmoedebeleid moet rekening houden met de groeiende betalingsachterstand en de groeiende kinderarmoede.

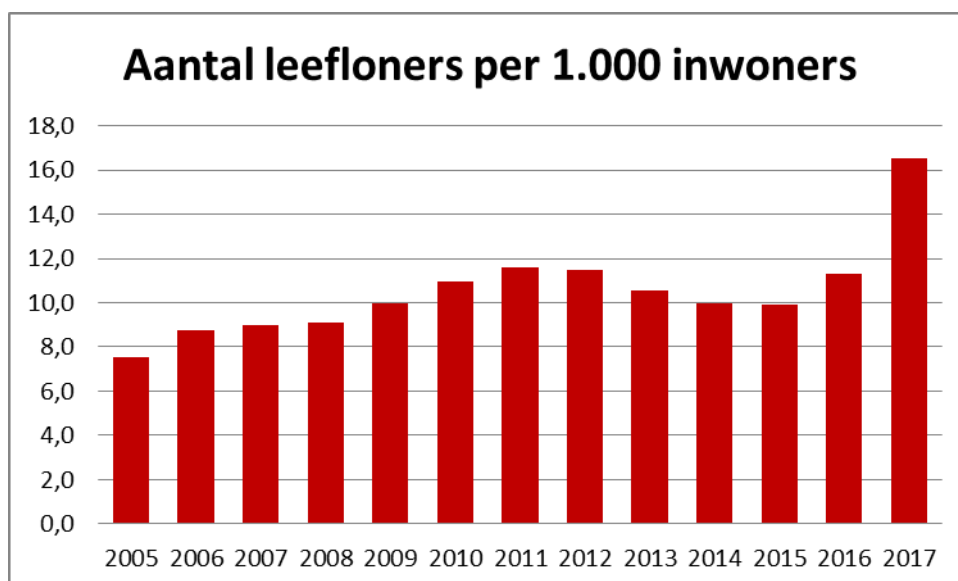
Met deze drie indicatoren kunnen we een beeld schetsen van de armoede in Leuven: de sterke stijging van de kinderarmoede en aangroeiende groep met een betalingsachterstand moeten Leuven zorgen baren.

Deze indicatoren geven ons een blik op de toekomst: een duale samenleving ontwikkelt zich in Leuven.

2. Wie is arm?

Bovenstaande grafieken geven een indicatie van de armoede te Leuven. De volgende twee geven een beeld van wie er in armoede leeft.

De eerste grafiek geeft een beeld van de evolutie van het aantal leefloners te Leuven. Sinds 2005 (7,5 promille) stijgt het aantal leefloners sterk tot 16,5 promille: een verdubbeling. We zien twee breuklijnen: stijgend tot 2011 om vervolgens te dalen en opnieuw te stijgen tot 2017. De sprong van 2016 naar 2017 is groot. De economische crisis is verantwoordelijk voor de eerste sterke stijging, de tweede golf, hiervoor is het federale beleid verantwoordelijk.

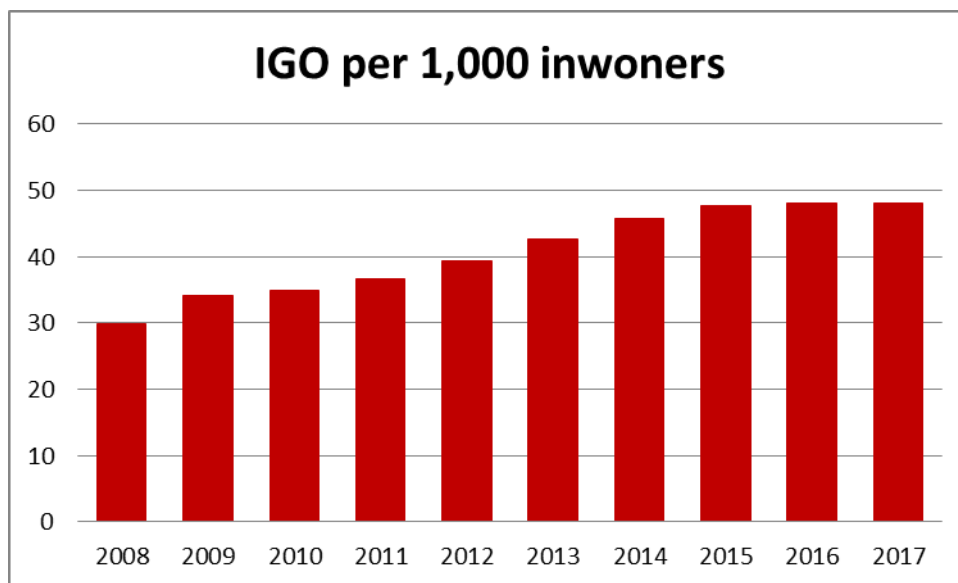
Een 1660-tal gezinnen moet leven van een armzalig leefloon.

De vraag is: welk beleid voert de stad Leuven voor deze gezinnen? Is dit een genereus beleid of ...?

De tweede grafiek geeft ons een zicht op de evolutie van het aantal arme ouderen. Leuven kent heel wat ouderen die met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) moeten leven. De grafiek vertoont een duidelijke stijgende lijn: van 30 naar 48 per duizend inwoners van 65 jaar of ouder.

In 2017 zijn er 779 ouderen die moeten overleven met een armzalige IGO.

Ook hier rijst de vraag welk beleid de stad Leuven voert voor deze groep ouderen.

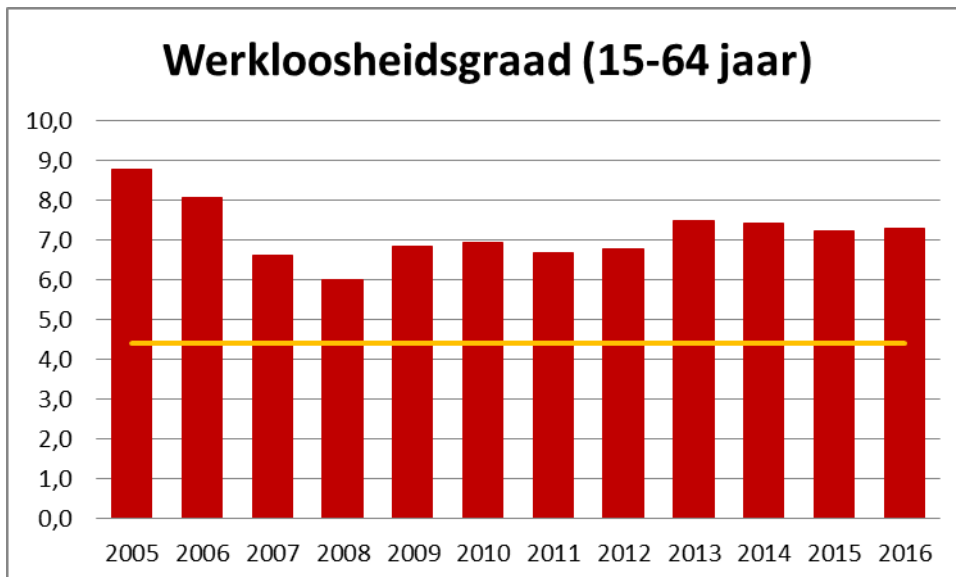

Wie is arm? De bovenstaande grafieken geven een indicatie: vooral oudere personen en mensen met een leefloon leven met een armoederisico of onder de armoedegrens.

3. Wie werkloos is, is meestal arm

Naast gepensioneerden en leefloners leven personen die lang werkloos zijn vaak in armoede. De recente federale maatregelen die langdurige werkloosheid bestraffen, duwen mensen in de armoede. Of deze bestraffing mensen helpt is echter geen uitgemaakte zaak. Integendeel, hoe harder gezinnen moeten proberen te overleven, hoe moeilijker het wordt om uit armoede te geraken¹.

De werkloosheidscijfers voor Leuven blijven boven de 7%. De werkloosheid daalt tot 2008 om vanaf dan te stijgen tot boven de 7%. De laatste vier jaar blijft de werkloosheid nagenoeg stabiel. Het decenniumdoel is vastgelegd op 4,4%. De werkloosheidsgraad blijft ongeveer 3 procentpunt verwijderd van het decenniumdoel. Tegenover 2005 is er geen vooruitgang gemaakt.

Wie zijn de werklozen in Leuven? We hebben er een zicht op voor 2015: in Leuven is 4,29% van de personen van EU-afkomst werkloos. Voor Leuvenaars uit Europese niet-EU-landen is dat 9,1%, voor Leuvenaars uit andere landen 8,7% en voor deze afkomstig uit Turkije of de Maghreblanden is dat 13%.

De werkloosheid blijft stabiel rond 7% in Leuven. Het decenniumdoel werd nooit bereikt. Heel wat personen met een migratie-achtergrond zijn werkloos.

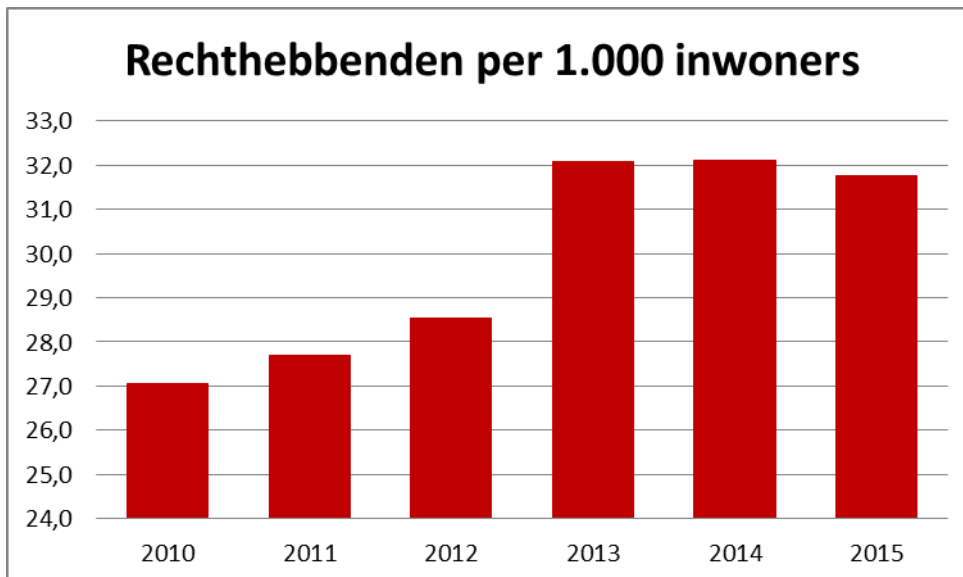
Heeft Leuven een beleid gericht op deze verschillende groepen?

4. Gezondheid

Wie arm is, is ziek of wie langdurig ziek is, is arm. Wie extra zorg nodig heeft, heeft meer middelen nodig om deze te bekostigen. Hiervoor heeft Vlaanderen onder meer de zorgverzekering ingevoerd. De zorgverzekering bekijkt enkel de graad van de nodige zorg. Wie extra zorg nodig heeft kan rechthebbend zijn op een maandelijkse zorgpremie.

De zorgpremie geeft m.a.w. geen indicatie of mensen met zorg in armoede leven. Ze duidt enkel het aantal rechthebbenden aan die extra ondersteuning nodig hebben: de zorgpremie helpt hen hierbij.

Het aantal rechthebbenden op een zorgpremie geeft wel een duiding welk welzijnsbeleid de gemeente Leuven moet voeren. Het aantal rechthebbenden stijgt van 27 per duizend inwoners tot ongeveer 32 promille. In 2015 zijn er meer dan 3100 personen in Leuven die een zorgpremie ontvangen.

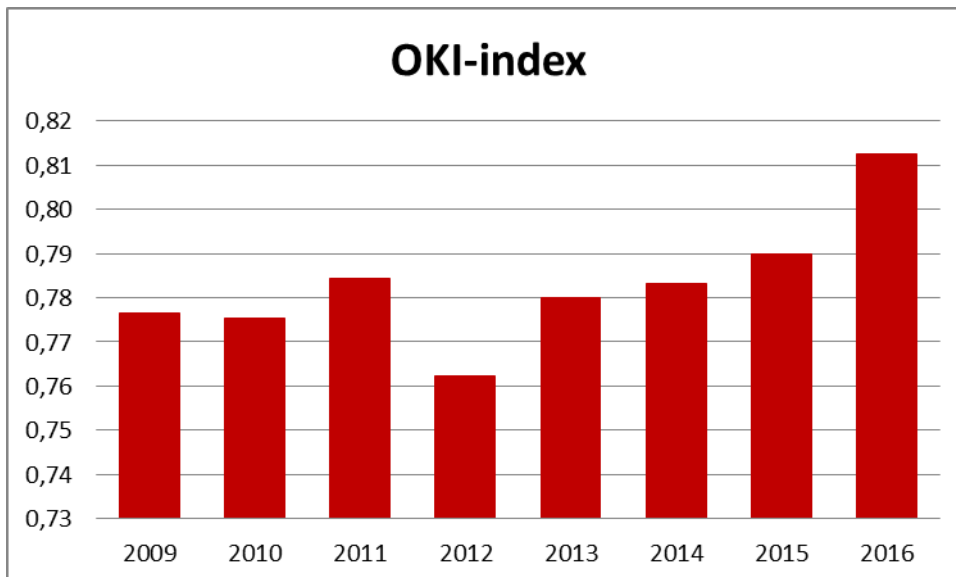
Personen met een IGO kunnen een zorgpremie ontvangen. Beide grafieken moeten dan ook samen gelezen worden. De zorgpremie kan voor veel ouderen een belangrijk verschil uitmaken. De vraag is of Leuven een beleid voert voor deze groepen?

5. Onderwijs

Onderwijs was in de vorige eeuw de grote gelijkmaker. Dankzij (de democratisering van) het onderwijs is er een serieuze sociale mobiliteit op gang gekomen. Onderwijs die alle jongeren een kans geeft is ook vandaag meer dan belangrijk.

De Kind en Gezin-kinderarmoede-indicator toont voor Leuven een negatieve trend. Stijgende kinderarmoede zal op termijn impact hebben op de schoolresultaten. we kunnen verwachten dat de jonge kinderen die vandaag in armoede opgroeien, morgen met achterstand of zelfs zonder diploma de school verlaten. We kunnen verwachten dat deze jongeren morgen de waterval in het onderwijs meemaken. Leuven heeft er dan ook alle belang bij om een inclusief onderwijsbeleid te voeren.

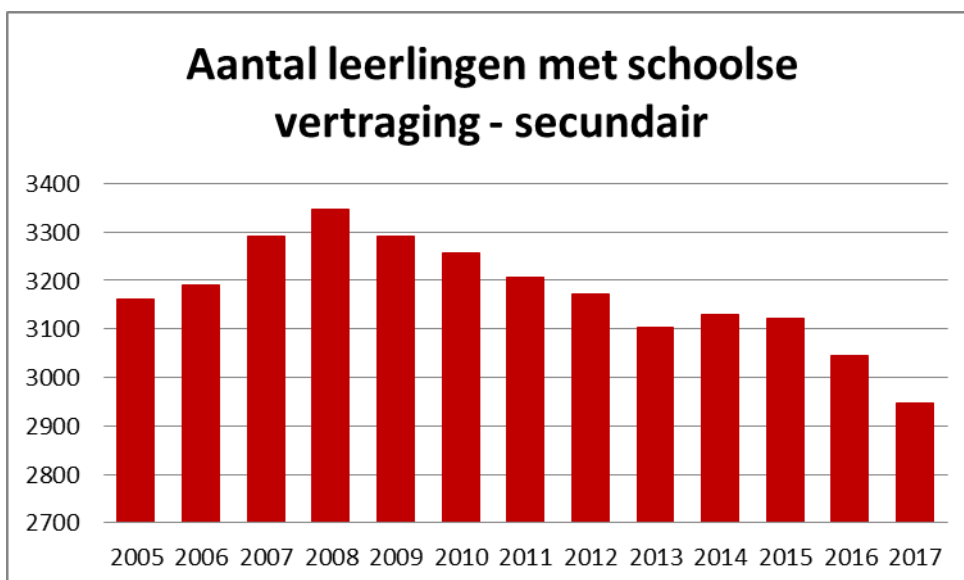
Vlaanderen heeft een onderwijsarmoede-indicator ontwikkeld: de OKI-Indicator. Deze wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuis taal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen, gesommeerd voor alle leerlingen, en vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4. Hoe hoger, hoe meer kans op kansarmoede.

De OKI-index voor Leuven vertoont een stijgende tendens: van 0,78 tot 0,81 in 2016. De OKI-index is relatief laag, maar de stijging volgt de lijn van de kinderarmoede. De vraag is dus hoe deze index verder zal evolueren gezien de Kind en Gezin-indicator.

Een andere indicator is het aantal leerlingen met schoolse achterstand. Deze indicator vertoont een ander beeld: vanaf 2005 stijgt het aantal leerlingen met schoolse achterstand gestaag tot meer dan 3340. Vanaf 2009 daalt het aantal leerlingen met schoolse vertraging tot 2946 in 2017.

In 2017 hebben 2946 jongeren de school met 2 jaar achterstand verlaten. Dit zijn allen jongeren die het moeilijk zullen hebben op de arbeidsmarkt en bijgevolg gemakkelijker in armoede terecht kunnen komen.

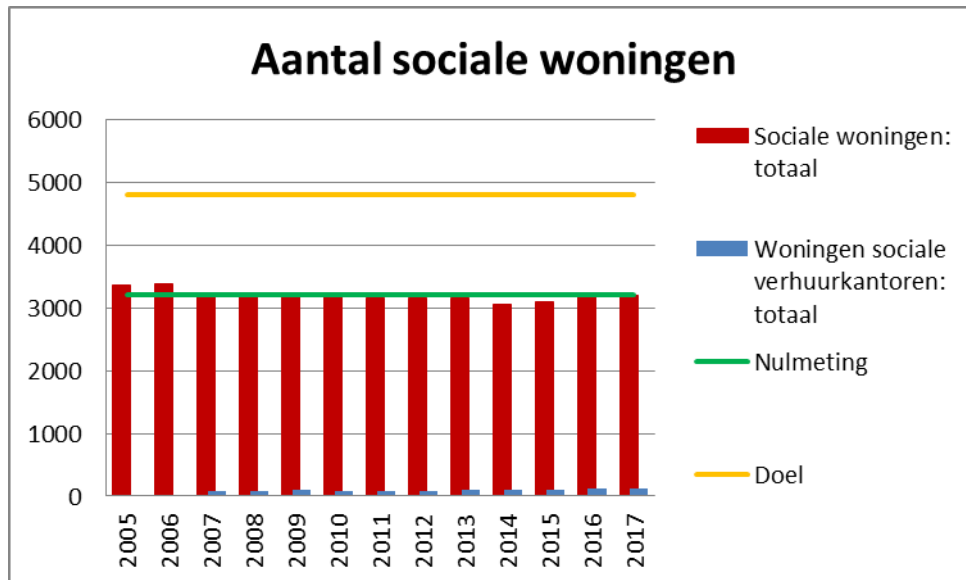
Jongeren die Nederlands niet als thuistaal hebben lopen veel vaker een schoolse achterstand op: 21,1% tegenover 4,3% van de jongeren die wel Nederlands als thuistaal hebben.

De Kind en gezin-indicator geeft aan dat deze groep niet zal verminderen. Heel wat kinderen worden geboren in armoede of zijn jong in armoede. Deze groep stijgt jaar na jaar. Vooral kinderen die

moeders hebben met een migratieachtergrond worden getroffen. Ruim 1 op 3 van deze kinderen leeft in kansarmoede. De uitdaging voor Leuven is dan ook helder: een inclusief schoolbeleid is nodig.

6. Wonen

Wonen is het domein waar een gemeente of stad een verschil kan maken. Een gemeente maakt via haar ruimtelijk beleid en via haar woonbeleid een wezenlijk verschil: een sociaal woonbeleid helpt gezinnen uit armoede.

Vlaanderen heeft voor alle gemeenten een sociaal objectief vastgelegd. Dit sociaal objectief voor Vlaanderen is echter 25.000 sociale woningen lager dan het Decenniumdecenniumdoel. Het is met andere woorden een bescheiden decenniumdoel. Voor de stad Leuven is er geen sociaal objectief vastgelegd.

We vergelijken het aantal sociale woningen met het decenniumdoel. Deze ligt voor Leuven op 4799 sociale huurwoningen.

Vanaf 2007 daalt het aantal sociale huurwoningen met 200, om vervolgens vast te liggen op ongeveer 3200 huurwoningen. Dankzij het groeiend aantal SVK-woningen stijgt het aantal sociale woningen boven de nulmeting, van 79 naar 120.

De stad Leuven is zonder SVK-woningen nog 1500 woningen verwijderd van het decenniumdoel.

De stad Leuven heeft de laatste tien jaar niet meer geïnvesteerd in bijkomende sociale woningen. Er is enkel een beperkte groei van 40 SVK-woningen.

Dit heeft gevolgen voor huurders op de private huurmarkt. Te weinig sociale woningen betekent steeds meer huurders die te hoge woonlasten moeten betalen en die in armoede terecht komen. Voor 2016 hebben we cijfers: 46% van de huurders moet meer dan 30% van hun inkomen besteden aan woonlasten, dit is 1 op 2 huurders!

Ook hier heeft Leuven een belangrijke uitdaging: sociale woningen zijn een belangrijke instrument in de strijd tegen armoede. Meer sociale woningen zijn nodig om gezinnen uit armoede te halen.

7. Uitdagingen voor Leuven

Leuven is een groeiende en bloeiende stad. Hoewel dat, gezien de context van Leuven met haar kennisinstellingen en spin-offs, anders zou kunnen gezien worden, gaat die groei ook gepaard met een stevige stijging van de groep die in precare omstandigheden moet leven of opgroeien (oa veel gezinnen met jonge kinderen).

Kinderarmoede zelf staat de voorbije jaren nochtans hoog op de agenda. Met eigen middelen en met Vlaamse steun wordt zowel in proces als in concrete initiatieven geïnvesteerd. Van de stadsbrede initiatieven in Leuven is de aanpak van kinderarmoede nagenoeg het enige terrein waar expliciet beleidsdomein overstijgend en in samenwerking met het middenveld wordt gewerkt. Daarnaast is er stevige investering in het HvhK, werden (LT) subsidies binnengehaald voor het KOALA project, is sterk ingezet op kinderopvang, worden de eerste stappen gezet in het traject gezinscoach.

Leuven heeft de voorbije jaren ook sterk geïnvesteerd in ondersteunende maatregelen ovm onderwijs (bv het succesvolle buddy-project), in buurtwerk, vrije tijd, Maar in cruciale domeinen moeten de meer structurele elementen aangepakt worden. Voldoende betaalbare woningen moet daarom een topprioriteit zijn, voor verschillende maatschappelijk kwetsbare groepen (niet alleen de klassieke groepen, maar ook noodopvang, onderdak voor daklozen, ...).

De voorbije jaren werden heel wat renovaties in de sociale huisvesting gerealiseerd en staan ook vele nieuwe gepland. Deze renovaties of nieuwbouwprojecten zetten ook heel sterk in op energiezuinigheid. Netto blijft de groei in aantal sociale woningen wel te klein om een verschil te maken en is het potentieel van het SVK zeker nog onbenut. Betaalbaar wonen is zorg één in Leuven, en daar zal niet enkel bijgestuurd maar ook nieuw beleid voor nodig zijn. Het opstarten van nieuwe woonvormen, het eigen patrimonium inzetten om meer greep te krijgen op een deel van de huurmarkt, huisjesmelkerij bestrijden, ...

De eerste projecten met een expliciet sociale bril die in de schoot van Leuven 2030 (Leuven Klimaatneutraal) worden ontwikkeld (oa op vlak van energetische renovaties), dienen verder ontwikkeld en ondersteund te worden.

Met de opstart van het onderwijsnetwerk SOM heeft Leuven de krachten van heel wat onderwijspartners weten te bundelen. In de verdere uitbouw van dit netwerk moet het een prioritaire uitdaging blijven om, ism het LOP en diverse sociale partners, werk te maken van gelijke onderwijskansen. Zowel in het directe onderwijsbeleid (oa inschrijvingsbeleid, kosten op school) als in de samenwerking met vrijetijd en organisaties binnen het domein van maatschappelijk dienstverlening.

Leuven heeft als lokaal bestuur ook de veranderingen mbt sociale economie met eigen middelen sterk opgevangen. Een keuze die zeker behouden en versterkt moet worden.

De sterke instroom van nieuwkomers in Leuven heeft een grote impact gehad op de dienstverlening van voornamelijk het OCMW. De eerdere plannen voor een meer wijkgerichte aanpak, voor een brede samenwerking met andere actoren (oa CAW), dient terug opgepikt te worden ikv een proactieve dienstverlening.

ⁱ Zie ook Decenniumdecenniumdoelen, 10 jaar armoedebarmeters, een decennium armoedig beleid.